

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.04.2020).

2. Про внесення зміни до пункту 20-5 розділу XI «Перехідні положення» Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні та розгляду окремих питань під час судового провадження на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 13.04.2020 № 558-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558-20> (дата звернення: 22.04.2020).

3. Невгад В. В., Дударець Р. М., Саковський А. А., Климчук М. П. Проведення слідчих (розшукових) дій із застосуванням звуко- та відеозаписувальних технічних засобів : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 67 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

5. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, під час судового засідання (кримінального провадження) : Наказ Державної судової адміністрації від 15.11.2012 № 155 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0155750-12> (дата звернення: 22.04.2020).

Одержано 25.04.2020

УДК 343.125.133(477)

Уляна Олегівна Заєць,

*ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Сергій Євгенович Абламський,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального
процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Хар-
ківського національного університету внутрішніх справ*

**ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

На сьогодні науковцями присвячено чи не малу кількість праць, які стосуються відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, але й до нині це питання залишається актуальним. Адже кожна особа бажає, щоб понесені нею збитки були їй відшкодовані в повному обсязі, що є гарантією забезпечення її прав у кримінальному провадженні. Тим паче, що шкоду може бути завдано будь-якій фізичній особі, яка бере участь у кримінальному провадженні – як особі, що зазнає кримінального переслідування (обвинувачений, підозрюваний, підсудний, засуджений), так й особі, яка зазнала шкоди від злочину (потерпілий, цивільний позивач) [1, с. 52].

З огляду на це важливими є кримінальні процесуальні гарантії, що забезпечують права зазначених учасників кримінального провадження. Гарантії охоплює комплекс об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав та свобод, усунення можливих перешкод для їх повного та належного здійснення. Окрім того, вони сприяють реалізації прав і свобод людини. Процесуальні гарантії забезпечення відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди спрямовані на захист прав і законних інтересів, ефективне, своєчасне й повне поновлення прав, відшкодування шкоди [2, с. 555].

На наше переконання важливою законодавчою гарантією відшкодування шкоди у кримінальному провадженні є накладення арешту на майно. При цьому, варто мати на увазі, що згідно з ч. 1 ст. 174 КПК України підозрюваний, обвинувачений, їх захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна, мають право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника чи законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано. Також ч. 4 ст. 174 КПК регламентовано, що суд одночасно з ухваленням судового

рішення, яким закінчується судовий розгляд, вирішує питання про скасування арешту майна. Суд скасовує арешт майна, зокрема, у випадку виправдання обвинуваченого, закриття кримінального провадження судом, якщо майно не підлягає спеціальній конфіскації, не призначення судом покарання у виді конфіскації майна та/або незастосування спеціальної конфіскації, залишення цивільного позову без розгляду або відмови в цивільному позові.

Відтак, бачимо, що в умовах змагального процесу законодавець передбачив процесуальні гарантії захисту прав підозрюваного, обвинуваченого щодо клопотання скасування арешту майна, яке на їх переконання було накладено незаконно. Особливо гостро це питання постає у тих випадках, коли арештоване майно підлягає спеціальній конфіскації або визнані його речовим доказом, при цьому стороною обвинувачення не наводиться жодних фактів на підтвердження цього.

Процес відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, складається зі сукупності як норм матеріального, так і процесуального права. Так, відповідно до ст. 65 КК України при призначенні покарання суд повинен врахувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначено покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. При цьому, в демократичному, правовому суспільстві в кожному окремому випадку суд має враховувати розмір покарання, який не повинен суперечити принципу справедливості та відповідати його меті - виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових злочинів як ним, так і іншими особами. Тобто суд мають дотримуватися вимог статей 50, 65-67 КК України.

Стосовно ж спеціальної конфіскації, то варто звернути увагу на наступне. Відповідно до ч. 1 ст. 96-1 КК України спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК України спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання. Відтак, важливою умовою реалізації судом наведених положень є те, що під час досудового розслідування відповідне майно повинно бути визнано знаряддям вчинення злочину та за рішення слідчого судді на нього накладеного арешт, тим самим отримавши статусу речового доказу. В іншому ж разі, з огляду на положення п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК України, підстав для застосування спеціальної конфіскації не буде.

На сьогодні досить проблемним є питання визначення розміру моральної шкоди, призначення якої має розраховуватися з урахуванням вимоги розумності та справедливості. При цьому варто мати на увазі, що єдиним юридичним документом, за результатами розгляду якого суд може призначити розмір відшкодування, є цивільний позов. В ньому слід чітко зазначити, в чому саме проявилися фізичні страждання (наприклад, це може мати місце у зв'язку з тяжким станом його здоров'я особи, що завдає глибокі моральні страждання).

Список бібліографічних посилань

1. Тертышник В. М. Обеспечение защиты прав и законных интересов граждан в уголовном процессе. *Государство и право*. 2003. № 3. С. 50–55.

2. Погорілко В. Ф. Гарантії прав та свобод людини і громадянина // *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1. С. 672.

Одержано 30.04.2020

УДК 159.068

Євгенія Олексіївна Коваленко,

студентка I курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тетяна Львівна Білоус,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ